

קידושין לא ע"א [עין יעקב יז]

פעו מיניה מרב עולא
עד היכן כיבוד אב ואם?
...

ירושלמי (וילנא) פאה פ"א ה"א

שאלו את ר' אליעזר:
עד היכן כיבוד אב ואם?
אמר להם: ולי אתם שואלין?
לכו ושאלו את דמה בן נתינה.

דמה בן נתינה, ראש פטרבולי היה.
פעם אחת היתה אמו מסטרתו בפני כל בולי שלו.
ונפל קורדקן שלה מידה, והושיט לה שלא תצטער.
...
פעם אחת אבדה ישפה של בנימין.

[מקבילות: ירושלמי קידושין פ"א ה"ז. פסיקתא
רבתי, כג (איש שלום קכג ע"ב). דב"ר א, טו שאלו
את ר"א - עד היכן כיבוד או"א. ילק"ש פ' יתרו
(מהד' מוסה"ק) רמז רצז.]

כי אתא רב דימי אמר:
פעם אחת היה לבוש סירקון של זהב,
והיה יושב בין גדולי רומי,
ובאתה אמו וקרעתו ממנו.
וטפחה לו על ראשו,
וירקה לו בפניו,
ולא הכלימה.

[ונפל קורדקסין שלה והושיט שלא תצטער]
[ג"י עין יעקב].
[ע"ע קידושין לב ע"א - ת"ש שאלו את ר"א].

רש"י

פעם אחת היה לבוש - דמא בן נתינה.
סירקון - לבוש שקורין לינד"ר [=משי].
של זהב - מרוקס חוטי זהב.

תוס'

ובאת אמו וקרעתו - יס במדרש שהיתה
מטורפת מדעתה.

[וע"ע ים של שלמה סימן סד, יד דוד].

פני משה

ראש פטר בולי - וצפ"ק דקדושין בהלכה ז' גרים פטר בולי. כולי
הוא ל' חשיבות כלומר שר העיר וראש החיילות והחשוב שבהן היה:
מסטרותו בפני כל בולי שלו - היתה מכה אותה על הלחי בפני
אנשיו ולבאיו שלו:

ונפל קורדקון - הבית יד שלה מידה והושיט לה שלא תצטער
ותשוח עלמה להגביהנה:

קרוב העדה (קידושין פ"א ה"ז)

ה"ג שאלו לר"א עד היכן כיבוד אב ואם:

ראש פטר בולי - ראש קרי החיל היה:

והיתה אמו - מכהו על הלחי לפני אנשי החיל ונפל המנעל שלה
שהכחה בו מידה והושיט לה דמה המנעל שלא תצטער:

[וע"ע מהר"א פולדא ור"ש סיריליאו פאה שם].

רבנן דאגדתא

שם	זוגות (1-5)	תנאים (1-5)	אמוראי א"י (1-5)	אמוראי בבל (1-7)
רב דימי				3 ■
רבי אליעזר		2 ■		

רמב"ם הל' ממרים פ"ו ה"ז - עד היכן הוא **כיבוד** אב ואם, אפילו נטלו כיס של זהובים שלו והשליכו בפניו לים לא יכלימם ולא יצער בפניהם ולא יכעוס כנגדם אלא יקבל גזירת הכתוב וישתוק, ועד היכן **מוראן** אפילו היה לובש בגדים חמודות ויושב בראש בפני הקהל ובא אביו ואמו וקרעו בגדיו והכוהו בראשו וירקו בפניו לא יכלימם אלא ישתוק ויירא ויפחד ממלך מלכי המלכים שצוהו בכך, שאילו מלך בשר ודם גזר עליו דבר שהוא מצער יתר מזה לא היה יכול לפרסם בדבר, קל וחומר למי שאמר והיה העולם כרצונו.

שו"ע יו"ד סי' רמ ס"ג - עד היכן **מוראם**, היה הבן לבוש חמודות ויושב בראש הקהל, ובאו אביו ואמו וקרעו בגדיו והכוהו על ראשו וירקו בפניו, לא יכלים אותם אלא ישתוק ויירא מן מלך מלכי המלכים שצוהו בכך.

עלי תמר פאה פ"א ה"א - **דמא בן נתינה ראש פטרבולי היה וכו'.** בקידושין ל"א פעם אחת היה לבוש סיקרין של זהב והיה יושב בין גדולי רומי ובאת אמו וקרעתה ממנו וטפחה לו על ראשו וירקה לו בפניו, ולא הכלימה. ולשון הרמב"ם בפ"ו מהלכות ממרים ה"ז ועד היכן **מוראן**, אפילו היה לבוש בגדים חמודות, ויושב בראש בפני הקהל ובא אביו ואמו וקרעו בגדיו והכוהו בראשו וירקו בפניו, לא יכלימם אלא ישתוק וכו' ונו"כ הראו מקורו בקידושין. ואכן שכל הלכה מקורו שם, אולם מ"ש "ויושב בראש" בפני הקהל אינו מבואר שם, אלא והיה יושב בין גדולי רומי, ובכסף משנה מעתיק ויושב בין גדולי עירו, ויתכן שלא היה יושב בראש הקהל, אלא בתוך הקהל, אולם פרט זה שאב הרמב"ם מהירושלמי דידן שמפורש שהיה ראש פטרבולי, והוא ראש מועצת העיר, עיין בערוך ערך בל וערך פטר. והעיר ע"ז גם בספר שני המטות על הלכות כאו"א. ודע שהטור והשו"ע בסימן ר"מ מעתיקים מהרמב"ם ויושב "בראש הקהל" וזוהי הגירסא הישרה, אבל הגירסא שלפנינו "ויושב בראש בפני הקהל" יש בה קשיי בהלשון, ויתכן שיש כאן הג"ה מהרמב"ם, שכידוע הגיה ותקן בחיבורו, והיה כתוב מקודם בהנוסח "ויושב בפני הקהל" והוא כמ"ש בבבלי, והגיה אח"כ ויושב "בראש הקהל" עפ"י הירושלמי, וכמ"ש גירסת הטור והשו"ע ולפנינו התלכדו שתי הנוסחאות.

א. זהירות הגויים בכיבוד הורים

1. **ח"א למהר"ל, קידושין לא ע"א** - מה עשה גוי א' באשקלון וכו'. והביא ראיה מן גוי באשקלון ולא מן ישראל, ומזה תדע כי הגוי מוכן ביותר לכבוד אב ואם מן ישראל, ודבר זה קשיא ואי אפשר בלא טעם. לכן יש לפרש, כי דבר זה מה שהביאו ראייה מן הגוי שהיה מכבד את אביו ואמו מאוד, וכן אמר במדרש על עשו [שהיה] מכבד את אביו ביותר ממה שמכבד הישראל את אביו. דבר זה הטעם, כי הש"י ציוה שיכבד אדם את אביו מפני שהביא אותו אל עולם הזה, וכך אמרו במסכת בבא מציעי (ל"ג א') אבידת אביו ואבידת רבו אבידת רבו קודמת מפני שהוא הביא אותו אל עה"ז ואלו רבו הביאו לחיי עולם הבא, מוכח כי לכך אמרה תורה שיכבד את אביו ואמו מפני שהביאו אותו לחיי עולם הזה, ומפני כי מיוחד האב שמביאו לחיי עולם הזה, ודבר זה מיוחד בו הגויים שאליהם נתנה) העולם הזה, ובפרט כי עולם הזה הוא מיוחד לעשו כמו שאמרו ז"ל במדרש (אבכיר) ויתרוצצו הבנים שהיו מריבין בנחלת שני עולמים ואמרו כי יעקב היה לחלקו עולם הבא ולעשו עולם הזה, לכך היה עשו מכבד את אביו ביותר מפני כי עולם הזה הוא לחלקו והאב מביא אותו לעולם הזה שהוא לחלקו, לכך כל האומות אשר חלקם הוא עולם הזה ואביו בשר ודם הוא שמביא אותו לעולם הזה לכך אצלו נמצא הכבוד לאביו בשר ודם. אבל ישראל שיש לו עולם הבא ולא עה"ז, לא נמצא בהם כ"כ הזריזות למצוה זאת כמו שנמצא באומות שיש בהם הזריזות למצוה זאת ביותר מאוד.

2. **טוב ראיה, ברכות ח ע"ב, ד"ה "בשלשה דברים אני אוהב וכו'"** - בשלשה דברים אוהב אני את המדיים כו'. קשיא לי הא איכא משום לא תחנם כרב בע"ז ד' כ' א' אסור לאדם שיאמר כמה נאה עכו"ם זה, וכתב הרמב"ם ה' ע"ז פ"י ה"ד וק"ו שיספר בשבח מעשיו או שיחבב דבר מדבריהם, ואיך סיפר בשבחם בדברים רבים. וצריך לומר דזה לא נאמר כ"א על נכרי פרטי אבל על אומה שלמה שרי, וניחא בזה הא דשבת ל"ג פתח ר"י ואמר כמה נאים מעשיה של אומה זו כו', אלא דקשה הא בקרא כתיב לא תכרות להם ברית ולא תחנם, ואיסור כריתות ברית ודאי היא בעיקרה לאומה בכללה, ואיך נפסיק לקרא בסכינא חריפא לומר דלא תחנם קאי דוקא על היחיד. ויותר נראה שכמו שמותר להודות לד' כדאמרי' אודויי הוא דקא מודה, ה"נ מותר לספר בשבחן אם הכונה היא כדי שיהי לנו מקום לימוד ומוסר, דומיא דלהבין ולהורות שמותר בדברים שלימודם מצד עצמם אסור. וניחא בזה הא דקדושין ל"א שספרו בשבחו של נכרי אחד ודמה בן נתינה שמו, ומגילה י"ג מתוך בנותו של אותו רשע אתה למד שבחו, דוגמת דברי הר"ן בגיטין פ' השולח בעיקר לא תחנם, והיכא דמתכוין לטובה כגון להשלים לעשרה לא שייך כלל האי איסורא וה"נ כיו"ב, ועדיף מיני' דהוא ענין לימוד דכללא הוא דמותר להבין ולהורות.

ב. כיבוד אב ואם במצבים מורכבים

1. **עיון יעקב - ובאתה אמו וקרעתו וכו'.** לפי מה שכתבו תוספות שהיתה מטורפת בדעתה קמ"ל דאע"ג דק"ל (ב"ק פו:) שוטה אין לו בושת אפי"ה משום כבוד לא הכלימה.

2. **עצמות יוסף, קידושין לא ע"א** - כי אתא רב דימי וכו'. דע כי הרמב"ם בפ"ו מהלכות ממרים [ה"ז] כתב ז"ל ועד היכן מוראן אפילו היה לובש בגדים חמודות ויושב בראש הקהל, ובא אביו ואמו וקרעו בגדיו והכוהו בראשו וכו' ע"כ, והנה מלישנא דגמרא משמע דאכיבוד קאי, דבעא מיניה מרב עולא עד היכן כיבוד אב ואם. ונראה דהכיבוד הוא מאי דקורע כסותו, דהא דכוותה אמרינן לקמן [לב, א] עד היכן כיבוד אב ואם כדי שיטול ארנקי ויזרקנו וכו', וכתבו התוס' לקמן שיש לאב קורת רוח וכו', דאם לא כן עובר משום בל תשחית, וכיון שכן, אם קרע כסותו בכלל כיבוד הוא. ונראה דלא אמר דהוי בכלל מורא, אלא בעבור שהכהו בראש, והסמ"ג בעשין ק"ג כתב ז"ל וכן במורא אפילו הכוהו וכו'. ונראה דס"ל להרמב"ם דמייתי תלמודא הך דרב דימי, לאשמועינן דין המורא והוא הפך מ"ש התוס' בשם המדרש. [וע"ע אוצר מפרשי התלמוד שם]